

DOC. PHDR. VLASTA HLAVIČKOVÁ, CSC.

(roz. Mrázová; *1943, Praha)

Hispanistka, vysokoškolská učitelka, autorka slovníků a lingvisticko-didaktických prací. V letech 1961–1966 studovala kombinaci španělština–čeština na FF UK v Praze, později si studium rozšířila ještě o italštinu. Od roku 1969 působila jako lektorka, asistentka a odborná asistentka na katedře románských jazyků (později katedra neslovanských jazyků) Fakulty obchodní Vysoké školy ekonomické (VŠE) v Praze. V letech 1990–2013 byla vedoucí obnovené katedry románských jazyků na Fakultě mezinárodních vztahů VŠE. Na jaře 1990 obhájila na FF UK disertační práci z oblasti teorie výuky odborného ekonomického jazyka, v roce 1994 se habilitovala v témže oboru. Je autorkou odborných učebnic a slovníků v oblasti obchodu, práva a financí.

Z jakého pocházíte, paní docentko, prostředí a co vás přivedlo ke španělštině a vůbec k zájmu o hispánský svět?

Pocházím z pražského Bubence, kde také po celý život bydlím. Měla jsem báječné rodiče, oba mluvili několika jazyky, německy, francouzsky, anglicky, milovali hudbu a s námi dětmi doma zpívali, chodívali s námi na koncerty, do divadel, na výstavy. Zpívala jsem v Kühnově dětském sboru, dlouhá léta jsem hrála na klavír a získávala ceny v soutěžích, mimochodem jednu z nich za *Španělské tance* Moritze Moszkowského, to mi bylo asi 13 let. Často jsem doprovázela na klavír svého mladšího bratra, který se po studiu na pražské konzervatoři stal profesionálním houslistou. Mohu říci, že jsem vyrůstala obklopena hudbou, a myslím, že to byl vlastně i jeden z důvodů, proč mě uchvátilo Španělsko, zejména Andalusie, andaluské flamenco a později také rytmy

Latinské Ameriky. Přiznám se, že jsem už v pubertě úplně propadla skupině Kučerovců, poslouchala jsem stále dokola jejich nahrávky, a přitom jsem si zapamatovala slova španělsky zpívaných písniček, ačkoliv jsem textu nerozuměla.

Takže přes muziku, to je zajímavé.

Ano, a možná také přes tanec, ačkoliv to zase úzce souviselo s hudbou. Od čtyř let jsem chodila do tanečního studia a už jako malé holce se mi nesmírně líbily španělské rytmy a hlavně šaty na flamenco (smích). Na školních besídkách a dětských karnevalech jsem pak často bývala za „španělku“. Absolvovala jsem i roční taneční přípravku na pražské taneční konzervatoři a láska k tanci mi zůstala, ať šlo o folklorní, nebo společenské tance, a hlavně tance latinskoamerické. Takže ptáte-li se mě, co stálo u zrodu mého zájmu o španělskou kulturu, tak jednoznačně hudba a tanec. Myslím, že moje zaujetí bylo znát i u přijímacích pohovorů na španělštinu (smích), možná mě přijali hlavně pro to moje nadšení, ačkoli předpoklady jsem neměla úplně nejlepší.

Proč si to myslíte?

Nebyla jsem absolventkou gymnázia, ale čtyřleté sociálně-právní školy, byla to odborná škola zaměřená na uplatnění v praxi. Rodiče si přáli, abych se dokázala po maturitě živit a postarat se případně i o mladšího bratra. Zpětně musím uznat, že to vlastně byla výborná škola. Studijní program byl velice pestrý, kromě předmětů jako právo, sociálně právní ochrana, pedagogika, psychologie a tak dále jsme měli hudební a výtvarnou výchovu a hlavně nepovinné kurzy cizích jazyků, angličtiny a španělštiny. Měli jsme

výborné učitele, například doktora Josefa Krautmanna, který nám kromě základů práva předával v nepovinném kurzu spolu se základy jazyka hlavně svoje nadšení pro španělštinu. Byl soudním tlumočnickem ze sedmi jazyků, včetně španělštiny, a jeho rady, jak se naučit cizí jazyk, byly značně originální. Později se věnoval hlavně španělštině, stal se docentem a vedoucím katedry jazyků na ČVUT. Myslím, že právě on mě hodně ovlivnil ve výběru studia jazyků. A popravdě řečeno mě současně odradil od studia na právech, což škola očekávala jako logické pokračování sociálně-právního zaměření.

Takže u přijímacích zkoušek na filozofickou fakultu komisi samozřejmě neuniklo, že mám maturitu na sociálně-právní škole. Ale jak už jsem říkala, patrně jsem to vyvážíla mírou svého nadšení pro španělskou kulturu (smích). Nepochybně pomohl i Fidel Castro, kubánská revoluce byla důvodem k přijetí vyššího počtu studentů právě na španělštinu, což bylo rozhodující a v tom jsem měla obrovské štěstí. Do prvního ročníku nás přijali asi čtyřicet.

V jaké kombinaci jste španělštinu studovala?

Byla jsem přijata na obor španělština–čeština s učitelským zaměřením, později jsem si obor rozšířila ještě o italštinu. Učitelské povolání se mi líbilo od chvíle, kdy jsem začala chodit do školy, a na otázku „čím budeš“ jsem od té chvíle odpovídala stále stejně – „paní učitelka“. Vlastně si nevzpomínám, že bych někdy uvažovala o jiném povolání. Samozřejmě jsem tedy během studia na fakultě počítala s tím, že po absolvování půjdu učit, jen ta perspektiva neměla ještě konkrétní podobu.

Nicméně koncem posledního ročníku jsme byli postaveni před realitu existence takzvaných umístěnek. Byli

jsme tehdy sezváni do jedné z poslucháren a po přečtení, kam je kdo přidělen, jsme mohli odcházet až po podepsání našeho souhlasu s přiděleným místem. Z mého „působíště“ v pohraničí nicméně přišla vbrzku odpověď, že španělština se tam nevyučuje. Zůstala jsem tedy v Praze a nastoupila na svoje první místo na základní škole v Ruzyni, kde jsem jako zástup krátce učila, co právě bylo třeba: matematiku, fyziku, tělocvik. Na střední ekonomické škole v Resslově jsem potom jako zástup učila španělštinu téměř celý školní rok, než jsem odešla na mateřskou dovolenou. Po dvouleté pauze jsem pak přešla na vysokou školu a téměř pětáctýřicet let jsem učila španělštinu na Vysoké škole ekonomické. Ale k tomu se jistě ještě dostaneme. Učitelství je podle mě úžasná profese, vyzkoušela jsem si ji na všech třech stupních vzdělávacího systému a rozhodně toho nelituji.

Proč nebo v čem je podle vás tato profese úžasná?

Je to jedinečná příležitost k neustálému a celoživotnímu kontaktu s mláďím, se stále stejně mladými lidmi, s jejich nadšením, ideály a iluzemi. Učitel má možnost a současně i povinnost předávat jim nejen svoje znalosti a zkušenosti, ale také svoje nadšení, musí svoje žáky a studenty motivovat, získávat je pro svůj obor. V případě cizího jazyka to znamená otevírat jim okna do světa, zprostředkovat jim poznávání jiné kultury, jiných tradic a zvyků, jiné mentality.

Podle mých zkušeností je právě motivace ve výuce jazyka zásadní a klíčová, všechny ostatní složky učení se cizímu jazyku jsou jen dílčími součástmi, byť sebeobtížnějšími, které však motivovaní žáci zvládají mnohem snadněji a ochotněji. Ovšem podmínkou a nutným předpokladem

úspěchu je nadšení učitele, protože jen „ten, kdo sám hoří, může zapalovat“ – jak se krásně říká a zdaleka to není jen otřepané klišé.

A měla jste vy jako studentka štěstí na takové učitele?

Především považuji za velké štěstí, že jsem mohla studovat v době mimořádného politického a společenského uvolnění. Šedesátá leta byla v tomto ohledu úžasnou dobou, myslím, že předtím ani potom se nic takového už neopakovalo. Na fakultě tehdy přednášela řada vynikajících osobností, otevřeně a kriticky se diskutovalo o politice, o ekonomických problémech, mohli jsme se na cokoliv zeptat a dostali jsme odpověď. Zažili jsme otevřené jednání většiny z nich a nebáli jsme se klást jim otázky. Vycházeli nám vstříc, například profesor Milan Machovec věnoval na naše přání celý semestr dějinám náboženství, tématu do té doby nežádoucímu. Navštěvovali jsme literární debaty, plnými doušky jsem hltala současné básnické sbírky, nosila jsem si z knihovny stohy knih, sledovala jsem hry v Divadle Na Zábradlí, viděla všechna představení Semaforu, četli jsme *Literární noviny*... Zažili jsme dobu euforie, hosty ze zahraničí, přednášky známých osobností v přeplněné „sto devítce“, například Simone de Beauvoir a Jeana-Paula Sartra v roce 1963. Aula bývala plná, i když nás přicházeli peskovat a kritizovat, pamatuji na bouřlivou diskusi s Martinem Vaculíkem z OV KSČ, jenž na nás v rozčilení křičel, že fakulta je hnízdem kontrarevoluce.

Kdo vás na fakultě nejvíce formoval nebo ovlivnil?

Hned v prvním semestru mě uchvátily přednášky z dějin hudby profesora Mirko Očadlíka, konaly se ve velké

aule plné zájemců ze všech oborů a ročníků. Ale výrazné osobnosti jsme potkávali prakticky ve všech oborech tzv. společného základu, ať už to byla filozofie, psychologie, ekonomie. V rámci psychologie jsme například mohli diskutovat o parapsychologii a na vlastní oči jsme zažili i seanci hypnózy.

Na našem hlavním oboru španělštině nás učila řada významných osobností, zmínila bych především docenta Oldřicha Tichého, který přednášel historický i současný španělský jazyk, profesora Oldřicha Běliče, jehož zasvěcené přednášky zakončené vždy brilantním a spatra předneseným resumé ve francouzštině a španělštině v nás vzbuzovaly komplexy a značné obavy, zda u něho dokážeme obstát u zápočtů a zkoušek. Ráda vzpomínám i na přednášky profesora Josefa Polišínského... Velmi nás ovlivnili zahraniční rodilí mluvčí – lektoři z Chile a Kuby, kteří nás cvičili v kurzech konverzace, a Katalánka Diana Moix, která přednášela fonetiku. Byla to první a jediná „živá“ Španělka, kterou jsme během studia poznali. Ale na praktický jazyk jsme měli i skvělé české učitele Jaroslava Stříhavku a Antonína Vaculíka. Vzpomínám zejména na Antonína Vaculíka, jehož jazyková cvičení byla intenzivní, kreativní a inspirující. Stal se pro mě pedagogickým a vůbec lidským vzorem v umění komunikovat se studenty, motivovat je, učit je a naučit. Získal si nás hned v první hodině španělštiny, když přinesl kytaru a první, čím jsme začali, byla mexická lidová písnička *Cielito lindo*, jejíž melodie byla tehdy díky Kučerovcům známá.

Na češtině mě myslím nejvíc ovlivnil docent Antonín Jelínek, který učil současnou českou literaturu. Do literárních seminářů nám zval současné autory, například Bohumila Hrabala, na katedře pořádal pravidelné neformální

besedy. Věděli jsme, že předsedovi vlády Oldřichu Černíkovi píše projevy. Samozřejmě ho po srpnu z fakulty také vyhodili... A pak profesor Petr Sgall, který nám přinášel jiný pohled na jazyk z hlediska výzkumu strojového překladu. Docela mě to zaujalo a nějaký čas jsem pracovala jako pomocná vědecká síla v oddělení numerické matematiky. Některé zkušenosti z pokusů o formální popis španělštiny pro potřeby strojového překladu jsem pak uplatnila i v diplomové práci.

Jakému tématu jste se v ní věnovala?

Dlouho jsem váhala, mám-li se věnovat literatuře, nebo jazyku. Literatura jako taková mě sice přitahovala, ale zadání a zpracovávání „literárních“ diplomek mi připadala příliš ideově svázaná, zatímco lingvistiku jsem vnímala jako „čistší“, exaktnější a svým způsobem apolitickou. Proto jsem si nakonec zvolila lingvistické téma. Konkrétně jsem se zaměřila na porovnání tendencí k nominálnímu nebo slovesnému vyjadřování ve španělštině a češtině, inspirací mi původně byla přednáška germanisty Eduarda Beneše v Kruhu moderních filologů. Při studiu odborné literatury k tématu jsem analyzovala především několik prací profesora Josefa Dubského. Osobně jsem ho tehdy neznala, ale už tenkrát byl jedním z předních českých hispanistů a autorem řady teoretických lingvistických prací. Analyzovala jsem jeho závěry o tendencích k nominálnímu vyjadřování ve španělštině a odvážila jsem se doložit, jak se jeho stanoviska postupně měnila. Při obhajobě byl o mou diplomku velký zájem, mezi mnoha hosty přišel osobně i sám profesor Dubský.